

ОСОБАЛИВОСТІ ПРАВА НА УТРИМАННЯ У ФАКТИЧНОМУ ШЛЮБІ

Передбачене статтею 91 Сімейного кодексу України (далі — СК України) [1, ст. 91] право на утримання чоловіка та жінки, що проживають однією сім'єю без реєстрації шлюбу, стало новелою в сімейному законодавстві, оскільки Кодекс про шлюб та сім'ю України [2] не передбачав будь-яких правових наслідків для подібних відносин.

Так, згідно з ч. 2 ст. 91 СК України жінка та чоловік, які не перебувають у шлюбі між собою, мають право на утримання в разі проживання з нею, ним їхньої дитини, відповідно до ч.ч. 2–4 ст. 84 та статей 86 і 88 цього Кодексу. З метою майбутнього правильного правозастосування та усунення виявлених колізій вважаємо за необхідне проаналізувати зміст зазначеної норми.

Так, стаття 84 СК України встановлює у ч. 1, що дружина має право на утримання від чоловіка під час вагітності. Вбачається, що на відносини чоловіка та жінки, що проживають

однією сім'єю без реєстрації шлюбу, зазначені положення ч.1 не поширюються. На перший погляд здається, що подібна редакція статті є дискримінаційною, адже вагітна жінка, що не перебуває у зареєстрованому шлюбі, не має права на утримання від свого «фактичного» чоловіка. Проте дана редакція статті є абсолютно логічною, адже на відміну від зареєстрованого шлюбу який, відповідно до ч. 1 ст. 122 СК України, передбачає презумпцію батьківства, проживання жінки та чоловіка однією сім'єю без реєстрації шлюбу подібної презумпції не передбачає, а в разі подання відповідного позову не дає можливості суду встановити батьківство відповідача, адже проведення відповідної експертизи можливе виключно після народження дитини. Оскільки мова про стягнення аліментів має місце за наявності конфлікту між учасниками відносин, то говорити про добровільне визнання батьківства, а відповідно і згоду на добровільне надання утримання вагітній фактичній дружині, не доводиться.

Абсолютно логічними та послідовними є відсилання у ч. 2 ст. 91 СК України до ст. ч.ч. 2–4 ст. 84 СК України, згідно з якими дружина, з якою проживає дитина, має право на утримання від чоловіка — батька дитини до досягнення дитиною трьох років, а якщо дитина має вади фізичного або психічного розвитку, то дружина, з якою проживає дитина, має право на утримання від чоловіка до досягнення дитиною шести років. Право на утримання вагітна дружина, а також дружина, з якою проживає дитина, має незалежно від того, чи вона працює, та незалежно від її матеріального становища, за умови, що чоловік може надавати матеріальну допомогу.

Але тут варто звернути увагу на дефініцію ч. 2 ст. 91 СК України — «жінка та чоловік, які не перебувають у шлюбі між собою, мають право на утримання в разі проживання з нею, ним їхньої дитини». Тобто норма статті не вимагає від жінки та чоловіка, які є батьками дитини, проживання однією сім'єю, більше того, вбачається, що, за умови добровільного визнання батьківства або встановлення батьківства (материнства) у судовому порядку доводити факт спільного проживання однією сім'єю, ведення спільного господарства, тим більше протягом

«тривалого часу» за аналогією з ч. 1 ст. 91 СК України не потрібно.

Вищезазначеному праву дружини (фактичної дружини) кореспондує право чоловіка (фактичного чоловіка) на утримання (ст. 86, ч. 2 ст. 91 СК України): чоловік, з яким проживає дитина, має право на утримання від дружини — матері дитини до досягнення дитиною трьох років. Якщо дитина має вади фізичного або психічного розвитку, чоловік, з яким проживає дитина, має право на утримання від дружини до досягнення дитиною шести років. Право на утримання чоловік, з яким проживає дитина, має незалежно від того, чи він працює, та незалежно від його матеріального становища, за умови, що дружина може надавати матеріальну допомогу.

Вбачається, що чоловіки в разі проживання з ними дитини мають аналогічні з жінками права на утримання, за виключенням підстав, що пов'язані з вагітністю, що є цілком логічним.

Проте важливо зазначити існуючу колізію. Так, ч. 2 ст. 91 СК України відсилає до ст. 86 СК України в цілому, яка у ч. 4 передбачає право чоловіка, з яким проживає дитина, на утримання після розірвання шлюбу. Із наведеної норми вбачається право «фактичного» чоловіка на утримання після припинення «фактичних шлюбних» відносин в разі проживання з ним дитини. При цьому норма ч. 2 ст. 91 СК України, відсилаючи виключно до ч.ч. 2–4 ст. 84 СК України (без врахування ч. 6 ст. 84 СК України), не передбачає право для «фактичної» дружини на утримання після припинення «фактичних шлюбних» відносин в разі проживання з нею дитини. Із зазначеної колізії вбачається дискримінація учасників сімейних правовідносин за статевою ознакою, що є прямим порушенням ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [3, ст. 8], яка потребує негайного ретельного осмислення, дослідження та усунення.

Література

1. Кодекс про шлюб та сім'ю України [Електронний ресурс]: Закон України від 20.06.1969 р., Закон втратив чинність від 01.01.2004 р. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>. — Назва з екрана.
2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. № 2947-III // Офіційний вісник України. — 2002. — № 7. — Ст. 273.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс]: Міжнародний документ Ради Європи від 04.11.1950 року. — Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_004. — Назва з екрану.